

5. Avslutande diskussion

Vid tredjespråksinläring för vuxna kan man med fördel dra nytta av inlärarens kunskaper i tidigare inlärd språk. Det innebär att inlärarens L₁ och tidigare inlärd L₂ kan utgöra en resurs vid inläringen av ytterligare ett språk. Speciellt när något eller några av bakgrundsspråken visar typologisk närhet med inlärarens L₃ kan dessa fungera som en viktig resurs. Det är här tvärspråklig medvetenhet kommer in i bilden och hur inläraren kan bli medveten om hur språkliga strukturer fungerar i olika språk genom att till exempel jämföra språkliga strukturer hos tidigare inlärd språk.

Med detta som utgångspunkt har inläraren möjlighet att utveckla en strategi vid inläringen av ett tredje språk där hen så att säga uppmärksammar vilken sorts strukturer som kan transfereras vid inläringen av ett tredjespråk och därmed skapa positiv transfer (se inledningen): - hur kan jag förstå hur språket jag just nu studerar fungerar genom att jämföra med tidigare inlärd språk? I undervisningen kan läraren på olika sätt stödja och/eller fördjupa tvärspråklig medvetenhet hos inläraren. Som exempel kan vi ta förståelsen av den välkända V₂-regeln (verbet på andra plats i satser) som gäller både i nederländska och svenska. En inlärare av nederländska som L₃ med svenska som L₁ kan dra nytta av att båda språken har samma syntaktiska regel. Ändå är det vanligt att inlärare i ett relativt tidigt inläringsskede frekvent producerar s.k. rak ordföljd såsom i **gisteren ik was ziek - *igår jag var sjuk* istället för *gisteren was ik ziek - igår var jag sjuk*. I undervisningen är det således viktigt att uppmärksamma denna regel och samtidigt jämföra med svenskan. Dessutom kan det

---

Hur du refererar till det här kapitlet:

Johansson, A. 2019. *Kontrastiva studier i nederländska och svenska: Med en inledning om tredjespråksinläring och tvärspråklig medvetenhet*. Pp. 78–81. Stockholm: Stockholm University Press. DOI: <https://doi.org/10.16993/baz.f>
License: CC-BY.

vara en poäng att förtydliga att rak ordföljd är typisk för engelsk syntax eftersom engelska är en av inlärnarnas L2 och därmed kan L2-statusfaktorn vara aktiverad (se Hammarberg 2016). Här kan även ordföljd i andra språk diskuteras beroende på hur gruppen inlärare ser ut. Att utgå ifrån att två liknande strukturer i två närbesläktade språk är något inläraren automatiskt uppmärksammar stämmer alltså inte, utan fokus på tvärspråklig medvetenhet är en viktig komponent i språkundervisningen.

Strukturerna som behandlas i denna bok har inte tidigare tagits upp i kontrastiva grammatikor eller i undervisningsmaterial för nederländska och svenska. Det kontrastiva perspektivet med en beskrivning av hur dessa strukturer fungerar i respektive språk kan användas i språkundervisningen för att skapa tvärspråklig medvetenhet hos inlärare av språkparen nederländska och svenska.

Positionsverbens tre kategorier fångar tydligt nederländskans och svenskans bruk av dessa verb: mänsklig position, befintlighet och metaforiskt bruk. Med dessa kategorier som utgångspunkt i undervisningen kan man fokusera på skillnader och likheter inom kategorierna vad gäller exempelvis behållare- eller kontakt-schemat eller betydelsen funktionell sida beträffande bruket av *staan-stå* (se kapitel 4). Svenskspråkiga inlärare av nederländska överproducerar verbet *zijn* i kontexter där ett positionsverb är mer idiomatiskt trots att samma positionsverb även används i inlärarens L1, dvs. svenska.

Huruvida dessa kategorier kan vara ett stöd vid inläringen av positionsverbens funktion och bruk testades hos inlärare i nederländska som L3 med svenska som L1 i ett lucktest där inlärarna fick fylla i något av verben *staan* 'stå', *zitten* 'sitta', *liggen* 'ligga' eller *zijn* 'vara' i 20 meningar. Dessa meningar tog upp de mest typiska betydelser inom de tre semantiska kategorierna, till exempel behållare-*zitten*, såsom i *de beurs ..... in de tas* 'plånbocken .... i väskan'. Inför nästa testomgång en månad senare fick inlärarna i uppgift att läsa en artikel om de nederländska positionsverben och under ett seminarium behandlade läraren positionsverben med fokus på nämnda kategorier. Direkt efteråt fick inlärarna fylla i ett nytt lucktest med 20 meningar. Det visade sig att i princip samtliga inlärare utförde andra testet bättre och flera inlärare uttryckte även att de antligen förstod både hur de svenska och nederländska positionsverben fungerar (Johansson

2018; Johansson & Nieuweboer 2018). Samma testupplägg och undervisning om de nederländska positionsverben ägde rum med inlärare av nederländska som L₃ och finska som L₁. Här blev resultatet ett annat då ingen större skillnad mellan den första och andra testomgången framkom (Johansson & Nieuweboer 2018). Vissa skillnader i upplägget gjorde sig dock gällande. Eftersom finskans positionsverb inte går att dela in i de tre nämnda kategorierna ovan utan främst används för att ange mänsklig konkret position kunde inte läraren göra samma kontrastiva jämförelse mellan finska och nederländska som var möjligt mellan nederländska och svenska. De tre semantiska kategorierna som gäller för nederländska beskrevs däremot ingående. I finskan är det framför allt verbet *olla* 'vara' som används för kategorin befintlighet inte positionsverb som i nederländska och svenska (jfr. romanska språk, kapitel 4). De finskspråkiga inlärarna måste således utifrån en semantisk kategori som utgörs av verbet *olla* rekonstruera tre semantiska kategorier som representeras av de nederländska positionsverben *staan*, *zitten* och *liggen* (jfr. Lemmens & Perrez 2012). Detta är en invecklad process och kräver troligen mer tid för de finskspråkiga inlärarna än för de svenskspråkiga. Här kan inlärarna inte heller använda sig av engelskan som en resurs då de tre semantiska kategorierna för positionsverben även saknas i engelskan. För denna språkinlärningsituation skulle de finskspråkiga inlärarna istället kunna använda ett annat av sina L₂ som resurs, nämligen svenska. En jämförelse med svenskan skulle kunna fylla en funktion och på så sätt skapa tvärspråklig medveten om denna språkstruktur i nederländska (Johansson & Nieuweboer 2018:274-275).

Nederländska och svenska har liknande strukturer för opersonliga passiver och andra opersonliga konstruktioner. Dock har forskning visat att opersonlig passiv i nederländska används mer frekvent än i svenska (Rawoens, Johansson & Boons 2016; Johansson & Rawoens 2019). Svenska uppvisar istället preferens för opersonliga *man*-konstruktioner i kontexter som i nederländska motsvaras av opersonlig passiv. Nederländskans motsvarighet till svenskans *man* är pronomenet *men* som dock används betydligt mindre frekvent. Kunskap om hur respektive språk använder opersonliga konstruktioner kommer till användning i bland annat

språkundervisning om vetenskapligt skrivande på nederländska där svenskspråkiga inlärare får träna på att använda opersonlig passiv i sin skriftliga produktion och på så sätt undvika den nederländska *men*-konstruktionen som är relativt ovanlig. Det motsatta gäller nederländskspråkiga inlärare av svenska som istället får träna på *man*-konstruktionen. Beträffande opersonliga konstruktioner kan man på djupet ta upp de olika kontexter där opersonligt pronomen förekommer och hur det skiljer sig åt mellan språken, till exempel nederländskans obetonade *je 'du'* såsom i *je hoort zulke dingen niet te zeggen* och att svenskans *man* är det vanligaste sättet att även i vardagligt språk uttrycka opersonlig icke-specifik betydelse, jfr. med satsen ovan: *man får inte säga sådana saker*. Ett annat exempel på frekvent vardagligt språk som kan behandlas i undervisningen i språkfärdighet är nederländskans opersonliga passiv i kombination med s.k. ljudkälleverb där svenskan i sin tur använder en opersonlig aktiv konstruktion, jfr.: *er wordt gebeld 'det rings'* och *det ringer*.

De övriga två språkliga strukturer som boken behandlar visar hur två närbesläktade språk kan skilja sig åt formmässigt och hur grammatisk kategorisering i respektive språk därmed kan skilja sig åt. Rumsliga uttryck för befintlighet och riktning visar hur det i svenskan finns ett tydligt morfologiskt system för hur riktning respektive befintlighet uttrycks (*hit-här, hem-hemma* och så vidare) medan nederländskans system förefaller mer invecklat och utgörs av delvis lexikaliserade fraser. Här saknas samma systematik som för svenskan. I fallet med kopulaverb kategoriseras språken olika beträffande vad som är kopulaverb respektive subjektspredikativ (*naamwoordelijk deel van het gezegde*) vilket hänger ihop med att språken uppvisar skillnader formmässigt. Att uppmärksamma dessa likheter och skillnader, dvs. tvärspråklig medvetenhet, kan leda vidare till utforskande av ytterligare strukturer i nederländska och svenska eller andra språk som ännu inte fångats upp i grammatikor eller i språkforskningen. Dock spelar kategoriseringen en viktig roll i sådan forskning eftersom två på ytan liknande språkliga strukturer kan definieras olika grammatiskt, uppvisa olika frekvens i sitt bruk och fylla olika funktioner i respektive språk. Detta måste tas hänsyn till vid kontrastiv språkforskning.

